

2. החוקר והנחקר

- א. על החוקר להבהיר לנחקר או לבא-כוחו (ראה להלן) את מאפייני המחקר: מטרתו, שיטותיו, השפעותיו האפשריות עליו ועל סביבתו במרחב ההשפעה, אופני השימור והפרסום ומערכת האחריות, המוסדות העורכים את המחקר, המממנים וכו'.
- ב. לגבי קטינים, חולים ואלה השרויים במצב שבו אינם מודעים היטב למשמעות הפרטים הנ"ל, על החוקר ליטול רשות מבא-כוח סביר של החוקר. מחקר הנערך על ציבור אנשים גדול מכפי שאפשר היה להציג לפנייהם את פרוט המהלך כמפורט לעיל, על החוקר להבהיר את התנאים בפני בא-כוח משוער כמוסמך לדבר בשם הנחקרים ועליו להציג את פרטי המחקר בפני עמיתים.
- ג. מחקרים, אשר עצם עריכתם קשורה בגורם אי-הידיעה של הנחקר, בגורם ההפתעה והסודיות, טעונים קבלת הסכמת עמיתים שאינם קשורים במחקר.
- ד. על החוקר להבהיר לנחקר כי הוא רשאי לחזור מכל סיבה שהיא מהסכמתו הראשונית להשתתף במחקר.
- ה. לא יהיה הנחקר תלוי בעורך המחקר תלות חומרית, משמעותית-מרותית, או רגשית מובהקת.
- ו. אין לערוך מחקר המסכן את הנחקר והעלול לגרום לו נזק גם אם הובטח לו או קיבל עבור השתתפותו תמורה כספית או אחרת.
- ז. אין לערוך מחקר אשר עלול להזיק לנחקר אם הוא אסיר ותמורת הסכמתו הובטח לו שיחרור מעונש שהוטל עליו כחוק.
- ח. מחקרים הנעשים על קטינים רצוי כי ייעשו בנוכחות ישירה או עקיפה של האפוטרופסים או מבוגרים בעלי תפקיד מתאים. אם מבחינת המחקר לא רצויה נוכחותם, על החוקר להזמין עמית.
- ט. אין לערוך מחקרים אשר במהלכם יש משום סכנת גרימת השפלה, אפליה מכל סוג שהוא וכדומה, אף אם הנחקר או בא-כוחו נתן הסכמתו לכך.
- י. תוצאות המחקר – בניסוחים מדעיים ובניסוחים פופולריים כאחד – חייבות לעמוד לרשות הנחקר או בא-כוחו במשך תקופה סבירה לפני הבאתן לרשות הרבים.

3. הסדר מוסדי של בדיקת כשירות המחקרים מבחינה אתית

- א. תוקם ועדת אתיקה שתמונה על-ידי הוועדה המרכזת.
- ב. הוועדה תשמש כוועדת ניסוח מתמדת המציעה ומקבלת הצעות לשינויים בתקנון לפי צרכים חדשים.
- ג. כל מחקר המתבצע במכללה על-ידי חוקר מהמכללה/חוקר חיצוני טעון אישור מקדים של וועדת האתיקה.
- ד. האחריות והפיקוח על נושאי האתיקה במחקרים המתבצעים על-ידי תלמידי ב.א. (כולל פרויקטים הנערכים במסגרת ב.א. למצטיינים) ועל-ידי תלמידי מ.א. הינם בידי מנחה הפרויקט/הסמינריון וראשי החוגים/התוכניות.

4. נוהל להגשת הצעות מחקר לאישור וועדת האתיקה

- כל חוקר שלמחקרו נגיעה לאמור בתקנון זה יצרף לפניה לוועדת האתיקה כנספח הצהרה כלהלן:
- א. הנני מצהיר(ה) שקראתי את "התקנון בדבר כללים אתיים בעריכת מחקרים בבני-אדם" ואתנהג על-פיו.

ב. סמן(י) את המשפט התואם את מחקרך:

- לפי הכרתי אין במחקר המוצע כדי לגרום נזק לנחקר(ים) ולסביבתם (לפי הגדרות התקנון).
- לדעתי מידת הסיכון לבני אדם במחקר המוצע נמוכה וננקטו הצעדים הדרושים כדי להגן על הנחקר(ים).
- לדעתי יש סיכונים לגרימת נזק לבני-אדם במחקר המוצע. הנני מבקש(ת) כי ועדת האתיקה תבדוק את פרטי ההצעה ותחווה דעתה בדבר תנאי הכשירות של המחקר ובדבר הצעדים הדרושים כדי למעט את הסיכונים או לבטלם.

נספח: תקנון בדבר כללים אתיים בעריכת מחקרים בבני-אדם

עקרונות אתיים שביסוד התקנון

(עקרונות אלה תואמים את לשון "הצהרת זכויות האדם" של האומות המאוחדות ואת האמנות שנוסחו בעקבותיהן).

האדם זכאי לחיים של בטחון מפני מצוקה רוחנית, נפשית וחומרית; ניצול בידי הזולת; נטילת חירותו להכריע ולפעול כמיטב מצפונו; גזילת סיכוייו לממש את יכולתו.

כל בני האדם שווים בזכויותיהם, ללא הבדל מין, גזע, לאום, דת, מעמד, מקצוע, גיל, מצב וכו'. לא יופלה אדם לרעה לעומת זולתו בשל מצב נחיתות קבוע או זמני הנגרם בשל השתייכותו לקבוצה כלשהי.

כל אדם זכאי להיות שותף לכל פעילות הקשורה לשלמותו האנושית ולחירויותיו המפורטות לעיל. לא ייעשה מעשה העלול להצר את צעדיו למימוש זכויותיו מבלי שנסויבות ותנאי מעשה כזה יהיו בהירים לפניו.

האדם הינו מטרה לעצמו ואין לעשותו אמצעי למימוש מטרה כלשהי – לעניינינו כאן בתקנון המחקר: אדם שנתן הסכמתו לסייע למחקר ע"י השתתפותו בו כנחקר אינו נחשב לאמצעי.

כל פעולה הנראית נוגדת עקרונות אלה תוכל להתבצע בתנאי מפורש של הסכמה חופשית של האדם עצמו, משוחררת מלחצים גלויים או סמויים, מטובות-הנאה מפתות וכדומה. אם האדם, שכלפיו עומדת להתבצע פעולה שנוגדת אחד העקרונות הנ"ל, נמצא במצב שבו הסכמתו האישית אינה בת-השגה וקבילה: קטין, חולה, מרוחק-ממקום הפעולה ועוד, הוא זכאי לאפוטרופוסות מבוקרת בקפדנות. זכויותיו של אדם משתרעות אל-מעבר לזמן ומקום הימצאותו בפועל. מכאן, כי בטחונו מפני אבדן חירותו, שוויון זכויותיו וכו', יחולו גם על העתיד, וגם במקומות שבהם לא הוא אישית, אלא השייכים אליו נוכחים בפועל או בכוח.